

Gert Oostindie, Inge Klinkers, ***Gedeeld Koninkrijk. De ontmanteling van de Nederlandse Antillen en de vernieuwing van de trans-Atlantische relaties*** (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012, 374 pp., ISBN 978 90 8964 391 9); John Jansen van Galen, ***Afscheid van de koloniën. Het Nederlandse dekolonisatiebeleid 1942-2012*** (Amsterdam, Antwerpen: Atlas, 2013, 606 pp., ISBN 978 90 254 3530 1).

Op 10 oktober 2010 werd het land de Nederlandse Antillen opgeheven. Drie van de zes eilanden werden aparte landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden, de drie andere werden in Nederland geïntegreerd. Deze nieuwe situatie is een voorlopig laatste stap in het bijzondere dekolonisatieproces van de West. Aanvankelijk had zich dat gekanaliseerd in het Statuut van 1954, dat Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen als gelijkwaardige landen verenigde in het Koninkrijk der Nederlanden. Omwille van de uitzichtloze economische zorgen, de toenemende migratie en de criminaliteit, wilden steeds meer Nederlanders vanaf ca. 1970 de banden loslaten. Suriname werd onafhankelijk in 1975, maar de Antillen bleven bij Nederland. Alleen Aruba kreeg een *status aparte* in 1986, maar het kon de onafhankelijkheid die voor 1996 in het vooruitzicht werd gesteld, opnieuw in de koelkast stoppen. Vanaf 1990 begreep Nederland dat de relaties moesten herdacht worden binnen de context van het Koninkrijk. Dit leidde uiteindelijk tot de ontmanteling van de Nederlandse Antillen en de versterking van de bevoegdheden van het Koninkrijk op 10-10-10.

Sindsdien zijn er al twee historische studies verschenen over de lange, en soms ook erg hobbelige weg van het Nederlandse dekolonisatieproces. In 2012 publiceerden Gert Oostindie (hoogleraar Geschiedenis aan de Universiteit Leiden) en Inge Klinkers (die in 1999 doctorerde op de dekolonisatie van de Caraïben) een vervolg op hun driedelige analyse *Knellende Koninkrijksverbanden* (2001). Ze beschrijven het proces vanaf 2000, toen een referendum op Sint-Maarten zich uitsprak voor de oprichting van een eigen land, op basis van ontoegankelijke overheidsarchieven, interviews en andere bronnen. Ze doen dat op een erg gedetailleerde manier. Instellingen, partijen, politici en ambtenaren passeren allemaal de revue. Hun adviezen, programma's, beslissingen, akkoorden en reacties worden grondig bestudeerd. Maar het geheel blijft overzichtelijk, mede dankzij een chronologie in het begin en vooral een uitvoerige inleiding die alle knelpunten samenbrengt. Oostindie en Klinkers gaan ervan uit dat het proces nog niet afgelopen is.

Verschillende aspecten, onder meer het migratiedossier, zullen nog tot discussie leiden. Bovendien is het akkoord een compromis en is het 'niet zozeer gestoeld op een gemeenschappelijkheid van belangen, maar op een historisch proces van kolonisatie' (278). De auteurs pleiten daarom voor de creatie van een gevoel van gemeenschappelijkheid en op het belang van een consistent en ambitieus beleid in de sfeer van culturele en wetenschappelijke samenwerking.

Een tweede boek over de Nederlandse dekolonisatie is het lijvige werk van John Jansen van Galen, een journalist en schrijver die al tientallen jaren over de (voormalige) kolonies van Nederland publiceert. Van Galens opzet is breder dan de tien jaar of de westelijke focus van *Gedeeld Koninkrijk*. Hij beschrijft het volledige Nederlandse dekolonisatieproces. In een eerste deel bespreekt hij het Nederlandse, Indische en West-Indische verzet tegen slavernij en kolonisatie in Nederland. Vervolgens werkt hij de ondergang van het Nederlandse imperium uit: de Tweede Wereldoorlog, de onafhankelijkheid van Indonesië, het Statuut, Nieuw-Guinea en Suriname. In een laatste deel analyseert hij de door Nederland 'ongewilde vestiging van een postkoloniaal koninkrijk' in de Nederlandse Antillen.

Van Galen werkt ook anders dan de twee academici. Hij hanteert een literaire schrijfstijl, voegt zo nu en dan een persoonlijk perspectief toe en vertrekt vaak van sleutelfiguren. Anderzijds legt ook hij vooral politieke, institutionele en juridische accenten. Alleen in zijn laatste twee hoofdstukken (517-577) verbreedt hij het perspectief.

Eerst schrijft Van Galen een soort van vervolg op *Postkoloniaal Nederland* van Gert Oostindie (2010). Hij bespreekt de komst van migranten uit de (voormalige) kolonies, hun rol in de relaties met de West en hun claims voor een plaats in de Nederlandse geschiedenis en herinneringscultuur. Hij heeft het ook over de postkoloniale debatten en neemt de meest recente polemieken op, zoals bijvoorbeeld over het Van Heutsz-monument in Amsterdam (2012), het standbeeld voor Jan Pieterszoon Coen in Hoorn (2011), de tv-serie *De slavernij* (2011), het racisme van Zwarte Piet (2011), het proces tegen Yudhoyono (2010), de kwestie-Rawagede (2011) en andere eisen tot schadevergoeding na de politieke acties, en de wapenlevering aan Indonesië (2012). Ook de nieuwe problemen sinds 10-10-10 komen aan bod.

Vervolgens geeft Van Galen een erg waardevol besluit met veel oog voor conclusie, synthese en deconstructie. Hij werkt de vergelijking tussen West- en Oost-Indië uit en toont dat beide koloniale projecten heel sterk van elkaar verschilden, ook bij de dekolonisatie. De gemeenschappelijke noemer was het pragmatische beleid van Nederland dat steevast 'zijn terugtocht uit zijn koloniale mogendheid [wilde] volbrengen met zo min mogelijke schade voor zijn financiën, machtspositie en prestige'. Van Galen deconstrueert ook een aantal vooroordelen. Nederland heeft zich niet tot het uiterste vastgeklampt aan het bezit van Indonesië. Nederland liet Suriname en de Antillen niet in de steek. En Nederland heeft in 1949, 1954, 1975 en 1985 veel van zijn doelen kunnen realiseren (alleen de politiek ten aanzien van Nieuw-Guinea was een debacle). Van Galen is geen advocaat van het kolonialisme en legt in zijn boek voldoende nuance aan de dag.

Maar hij reageert, samen met een aantal andere Nederlandse historici, wel tegen een al te sterk historisch moralisme en schuldcultuur.

Wat in beide boeken ontbreekt is het internationale perspectief. De niet-Europese invalshoek had beter uitgebouwd kunnen worden door de integratie van Indische bronnen. De positie van de Antillen had vergeleken kunnen worden met die van andere Caribische eilanden of met de Franse Overzeese gebieden. De Nederlandse omgang met het koloniaal verleden zou tegenover die van andere voormalige metropolen kunnen geplaatst worden. Nederland heeft geen David Van Reybrouck, maar met auteurs als Oostindie, Klinkers en Van Galen (en andere syntheseswerken als *Zo ver de wereld strekt* van Wim van den Doel uit 2011) heeft het wel even goede syntheses en stof voor debat.

Idesbald Goddeeris, KU Leuven